

Abstract.

Maliy O.G. Teaching and research work in vocational training.

A skilled financier should have modern methods of analyzes, skill objective and comprehensive analysis of business results.

The article is the study of patterns and trends in training of qualified personnel, the need for teaching and research, as part of the learning process.

Problem solving training highly qualified specialists contributes to teaching financial subjects.

Courses teaching and research tasks as part of the educational process is intended to deepen the knowledge acquired by students in the study course "Business Finance" teach yourself and compile teaching material, using literary sources, statistical and practical materials, periodical literature.

Acquired skills when performing course teaching and research objectives should help future professionals in the following practical work, the results can be used in the preparation of undergraduate and master's thesis.

Keywords: *financial discipline, finance, highly skilled, knowledge, skills.*

УДК 65.012.12

**СТАНОВЛЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В УКРАЇНІ**

**ЗАЙКА С.О., К.Е.Н., ДОЦЕНТ, ГРИЩЕНКО В.А., АСИСТЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми в загальному вигляді. Становлення економічного аналізу має довгий історичний шлях. Аналітично-системний процес, який стосується явищ суспільного життя, соціально-економічного укладу, виробництва, обміну і споживання, допоміг зрозуміти, що саме виробництво, добробут людей, економічне зростання і кризові явища перебувають під впливом неочевидних суспільних факторів, глибинних законів економічного життя. Це вимагало пояснень, адекватних оцінок, які неможна було зробити лише простим описом цих процесів. Спочатку аналіз виник в найпростіших формах, а пізніше як система спеціальних знань для дослідження причинно-наслідкових змін економічних явищ і процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічного аналізу є достатньо актуальними і досліджуються багатьма вченими-економістами як в Україні, так і поза її межами. Проте, недостатньо вивченими залишаються етапи становлення і

перспективи розвитку економічного аналізу в саме в нашій країні.

Формулювання цілей статті. Метою статті є виділення періодів становлення економічного аналізу в Україні та з'ясування основних проблем і перспектив його подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення і розвиток економічного аналізу обумовлені загальними об'єктивними вимогами і умовами, які властиві виникненню будь-якої нової галузі знань. По-перше, це задоволення практичної потреби, яка виникла в зв'язку з розвитком продуктивних сил, удосконаленням виробничих відносин, розширенням масштабів виробництва. По-друге, це пов'язано з розвитком економічної науки взагалі.

Висвітаючи історію становлення і розвитку економічного аналізу, як науки, можна виділити наступні періоди (табл. 1).

Більшість науковців вказують, що розвиток економічного аналізу відбувався паралельно із загальноприйнятим історичним розвитком суспільства в цілому та виробничих відносин зокрема.

У ХІХ ст. представники інтелігенції набували національної свідомості через дослідження життя народу, його культури, економічних і соціальних проблем. Тут значний внесок зробили М. Драгоманов, І. Франко та інші. Зокрема, багато праць І. Франка присвячені питанням економіки та статистики. Велику увагу він приділяв статистичному аналізу, надрукувавши низку статей, присвячених проблемам статистичної студії, крайової статистики, і, зокрема, «Статистика яко метода і яко наука». За результатами проведених досліджень він розробив проект земельної реформи [8, 15].

Значний внесок у розвиток економічної науки в Україні зробили українські вчені О. Білімович, І. Вернадський, В. Левицький, Є. Слуцький, Г. Цихановський та інші.

У становленні економічного аналізу велика роль належить М.І. Туган-Барановському, який на початку ХХ ст. розробив і практично використав у своїх працях принципові положення теорії економічного аналізу. Зокрема, щодо знаходження закономірного визначення зв'язку висловлених ідей з об'єктивними економічними умовами, аргументації теоретичних концепцій практичними розрахунками. Для того, щоб узагальнити закономірності розвитку споживчої кооперації у 1861-1910 рр., він згрупував відомості про темпи зміни обороту за десятирічними періодами. Крім рядів динаміки, обчислень середніх і відносних величин вчений користувався прийомом статистичних групувань.

Таблиця 1

Етапи становлення економічного аналізу в Україні

<i>Період</i>	<i>Характерні особливості періоду</i>	<i>Основні напрями досліджень</i>	<i>Взаємозв'язок із світовими тенденціями</i>
Перший період до 1917 р.	Розвиток аналітичної складової бухгалтерського обліку	Вивчення балансових публікацій. Розглядаються питання регламентації правил складання звітності	Початок становлення систематизованого аналізу фінансової звітності в роботах західних і вітчизняних вчених датуються одним періодом часу
1917–1934 рр.	Розквіт вчення про баланс. Початок розробки єдиних форм звітності та інструкцій щодо їх складання	Створення типових балансових схем в розрізі найважливіших галузей економіки та побудова загальнодержавного балансу	Ідеї українських авторів розвивалися в руслі загальносвітових тенденцій
1935–1964 рр.	Значне розширення і поглиблення аналітичних досліджень. Становлення економічного аналізу як науки. Розробка програми фінансового аналізу, що відповідає вимогам централізованого планування і керівництва діяльністю підприємства	Дослідження акцентовано на аналіз виробництва, собівартості і прибутку. Галузева спрямованість розвитку аналітичної думки	Значні протиріччя між теорією аналізу в викладеннях українських і зарубіжних авторів. Повний розрив ідеології
1964–1990 рр.	Становлення теорії економічного аналізу. Розвиток окремих видів аналізу: оперативного, стратегічного, економіко-математичного, функціонально-вартісного тощо.	Поглиблення аналізу в бік оперативності, розробка питань техніко-економічного, внутрішньо- і міжгосподарського аналізу. Формування внутрішньогалузевих методик	Неухильна критика на адресу капіталістичних країн
Сучасний період	Перегляд традиційного розуміння багатьох економічних категорій, наповнення їх іншим практичним змістом	Зміна завдань і функцій аналізу, трансформація його методології та методики. Дослідження комерційного ризику. Формування міцної, уніфікованої інформаційної бази	Залучення українських вчених і практиків до ідей, що розглядаються в контексті сучасної економічної теорії і неокласичної теорії фінансів

М.І. Туган-Барановський розглядав у своїх роботах методику та практику дослідження, рухаючись від цифри, від факту, що дозволило йому дійти до висновку, що «кооперація є вищим типом, ніж колективізм», а від з'єднання кооперативу з політичною партією програють обидві сторони: як партія, так і кооператив [5].

Значний внесок у розвиток економічного аналізу зробили українські науковці, зокрема, відомі київські вчені-аналітики, професори: І.І. Каракоз, Г.М. Мельничук, В.І. Самборський, М.Г. Чумаченко.

Найбільша кількість сучасних публікацій українських авторів присвячена загальним питанням економічного аналізу на підприємствах [2-5, 7, 12, 15].

Велика увага у працях сучасних фахівців-економістів приділяється аналізу фінансових результатів і фінансового стану підприємства [13, 17], фінансово-інвестиційному аналізу [9], аналізу інвестиційних проектів і проектному аналізу [2, 11].

На удосконалення економічного аналізу мало суттєвий вплив прийняття Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», здійснення реформи бухгалтерського обліку, включаючи застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності, введення в господарську практику аудиту підприємств та управлінського обліку. У низці посібників методика економічного аналізу почала вивчатись паралельно з проблемами бухгалтерського обліку і аудиту [10].

Слід зазначити, що на сьогодні в цілому на підприємствах України економічна робота, а відповідно, і її складова - економічний аналіз потребують значного покращення.

Крім того, за сучасних умов розвитку економіки перед економічним аналізом як наукою постало багато якісно нових проблем. Основними проблемами економічного аналізу на сучасному етапі є:

– адаптація досвіду розвинутих країн з організації та методики аналізу кон'юнктури ринку зі збереженням напрацьованих вітчизняних вчених;

– необхідність створення єдиної системи економічного аналізу, яка б інтегрувала аналіз діяльності на всіх рівнях. З цим має бути пов'язана і система різнострокових прогнозів, що базувалася б на закономірностях, тенденціях і резервах, виявлених аналізом;

– формування єдиної обґрунтованої системи оціночних показників ефективності господарювання підприємств і їх підрозділів;

– застосування економіко-математичних методів, електронно-обчислювальної техніки й персональних комп'ютерів, що дає змогу скоротити інформаційні потоки, знизити ймовірність помилок під час збирання і передавання даних;

– підвищення оперативності економічного аналізу, удосконалення організаційних форм аналітичної роботи і перебудова інформаційних потоків;

– розробка багатоваріантних розв'язків аналітичних завдань та методик вибору з них того варіанту, який буде оптимальним для заданих параметрів [6, 11, 15].

Отже, щоб відповідати сучасним вимогам, методика економічного аналізу повинна бути наближеною до потреб підприємства, відповідати повсякденним запитам управління, бути надійним економічним інструментом управління підприємством.

Висновки. Становлення економічного аналізу як спеціальної галузі знань обумовлено об'єктивними умовами та вимогами, основними з яких виявилися практична потреба і розвиток науки в цілому й окремих її галузях. На сьогодні економічний аналіз широко застосовується у процесі проведення ревізій, аудиторських перевірок і маркетингових досліджень, він є невід'ємною частиною системи планування підприємства.

В умовах становлення ринкових відносин, децентралізації економіки, перенесення центру ваги на мікрорівень, безпосередньо до процесів виробництва і обміну, змінилися завдання та функції аналізу діяльності підприємств.

Ринкова економіка характеризується динамічністю кон'юнктури зовнішнього і станом внутрішнього середовища підприємства. У зв'язку з цим зростає значимість оперативного управління, і як наслідок, оперативного або ситуаційного аналізу. Одним із завдань аналізу в умовах, що характеризуються достатнім ступенем невизначеності, є оцінка комерційного ризику. Вивчення стану внутрішнього і зовнішнього середовища, складу покупців і конкурентів, цін і цінової політики, руху товару і збуту, експортно-імпортних операцій, процентних ставок і котирування валюти тощо, тобто необхідність обробки великих інформаційних масивів обумовлює важливість автоматизації обліку та аналізу. Крім того, однією з умов організації ефективної аналітичної роботи на підприємстві є міцна, уніфікована інформаційна база.

Отже, сьогодні економічний аналіз заснований на системному підході, комплексному обліку різноманітних факторів, якісному підборі достовірної інформації і є важливою функцією управління.

Література.

1. Верба В.А. Проектний аналіз: [Підручник] / В.А. Верба, О.А. Загородніх. – К. : КНЕУ, 2000. – 322 с.
2. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз: [Навчальний посібник] / Б.Є. Грабовецький. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
3. Економічний аналіз: [Навчальний посібник] / Є.П. Кожанова, І.П. Отенко, Т.М. Серікова, П.М. Куліков. – [3-тє вид., допрац. і доп.]. – Харків : ІНЖЕК, 2009. – 344 с.
4. Економічний аналіз: [Навчальний посібник] / [Ф.Ф. Бутинець, С.І. Шкарабан, Є.Ф. Мних та ін.]; за ред. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир : Рута, 2003. – 679 с.
5. Економічний аналіз: [Навчальний посібник] / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток та ін.; за ред. М.Г. Чумаченка. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с.
6. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: [Навчальний посібник] / Т.Д. Костенко, Є.О. Підгора, В.С. Рижигов та ін. – [2-ге вид., перероб. та доп.]. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 399 с.
7. Економічний аналіз: [Навчальний посібник] / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир : ПП Рута, 2005. – 680 с.
8. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: теорія і практика: [Підручник] / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній; за ред. А.Г. Загороднього. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Львів : Магнолія 2006, 2008. – 440 с.
9. Комаринський Я. Фінансово-інвестиційний аналіз: [Навчальний посібник] / Я. Комаринський, І. Яремчук. – К. : Укр. енцикл., 1996. – 298 с.
10. Кузьмінський А.М. Організація бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: [Підручник] / А.М. Кузьмінський, В.В. Сопко, В.П. Завгородній. – К. : Вища школа, 1993. – 223 с.
11. Маркелов А.Є. Ваш бізнес: Аналіз та обґрунтування інвестиційних проектів, бізнес-планування: [Навчально-методичний посібник]. – К. : Логос, 1998. – 351 с.
12. Мних Є.В. Економічний аналіз: [Підручник] / Є.В. Мних. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 412 с.
13. Мних Є.В. Фінансовий аналіз: [Підручник] / Є.В. Мних, Н.С. Барабаш. – К. : КНТЕУ, 2014. – 536 с.
14. Попович П. Економічний аналіз та аудит на підприємстві: [Монографія] / П. Попович. – К. : Акаліс, 1995. – 132 с.

15. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: [Підручник] / П.Я. Попович. – [3- те вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2008. – 631 с.

16. Теорія економічного аналізу: [Підручник] / За ред. Серединська В.М., Загородна О.М., Федорович Р.В. – Тернопіль: Вид-во «Астон», 2006. – 368 с.

17. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: [Підручник] / Ю.С. Цал-Цалко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.

References.

1. Verba V.A., and Zahorodnikh O.A. (2000). *Proektnyi analiz [Project analysis]*. Kyiv: KNEU, p. 322 [in Ukrainian].

2. Hrabovetskyi B.Ie. (2009). *Ekonomichnyi analiz [Economic analysis]*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, p. 256 [in Ukrainian].

3. Kozhanova Ie.P., Otenko I.P., Sierikova T.M., and Kulikov P.M. (2009). *Ekonomichnyi analiz [Economic analysis]*. Kharkov: INZhEK, p. 344 [in Ukrainian].

4. Butynets F.F., Shkaraban S.I., Mnykh Ie.F. et al. (2003). *Ekonomichnyi analiz [Economic analysis]*. F.F. Butyntsia (Ed.). Zhytomyr: Ruta, p. 679 [in Ukrainian].

5. Boliukh M.A., Burchevskyi V.Z., Horbatok M.I. et al. (2003). *Ekonomichnyi analiz [Economic analysis]*. M.H. Chumachenka (Ed.). Kyiv: KNEU, p. 556 [in Ukrainian].

6. Kostenko T.D., Pidhora Ie.O., Ryzhykov V.S. et al. (2007). *Ekonomichnyi analiz i diabnostyka stanu suchasnoho pidpriemstva [Economic analysis and diagnostics of modern enterprise]*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, p. 399 [in Ukrainian].

7. Butyntsia F.F. (Eds.). (2005). *Ekonomichnyi analiz [Economic analysis]*. Zhytomyr: PP Ruta, p. 680 [in Ukrainian].

8. Kindratska H.I., Bilyk M.S., and Zahorodnii A.H. (2006, 2008). *Ekonomichnyi analiz: teoriia i praktyka [Economic analysis: theory and practice]*. Lviv: Mahnoliia, p. 440 [in Ukrainian].

9. Komarynskyi Ia., and Yaremchuk I. (1996). *Finansovo-investytsiyni analiz [Financial and investment analysis]*. Kyiv: Ukr. entsykl., p. 298 [in Ukrainian].

10. Kuzminskyi A.M., Sopko V.V., and Zavorodnii V.P. (1993). *Orhanizatsiia bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu [Accounting organization, monitoring and analysis]*. Kyiv: Vyshcha shkola, p. 223 [in Ukrainian].

11. Markelov A.Ie. (1998). *Analiz ta obgruntuvannia investytsiinykh proektiv, biznes-planuvannia* [Analysis and justification of investment projects, business planning]. Kyiv: Lohos, p. 351 [in Ukrainian].
12. Mnykh Ie.V. (2005). *Ekonomichnyi analiz* [Economic analysis]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, p. 412 [in Ukrainian].
13. Mnykh Ie.V., and Barabash N.S. (2014). *Finansovi analiz* [Financial analysis]. Kyiv: KNTEU, p. 536 [in Ukrainian].
14. Popovych P.(1995). *Ekonomichnyi analiz ta audyt na pidpriemstvi* [Economic analysis and audit of the company]. Kyiv: Akalis, p. 132 [in Ukrainian].
15. Popovych P. (2008). *Ekonomichnyi analiz diialnosti sub'ektiv hospodariuvannia* [Economic analysis of business entities]. Kyiv: Znannia, p. 631 [in Ukrainian].
16. Seredynska V.M., Zaharodna O.M., and Fedorovych R.V. (Eds.). (2006). *Teoriia ekonomichnogo analizu* [Theory of Economic Analysis]. Ternopil: Vid-vo «Aston», p. 368 [in Ukrainian].
17. Tsal-Tsalko Iu.S. (2008). *Finansovi analiz* [Financial analysis]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, p. 566 [in Ukrainian].

Анотація.

Заїка С.О., Грищенко В.А. Становлення і перспективи розвитку економічного аналізу в Україні.

Теорія, методологія, методика, способи і прийоми економічного аналізу склалися поступово, проходячи, як і в інших науках, складні, часом суперечливі етапи історії. Спочатку аналіз виник в найпростіших формах, а пізніше як система спеціальних знань для дослідження причинно-наслідкових змін економічних явищ і процесів.

Питання економічного аналізу і сьогодні є достатньо актуальними та досліджуються багатьма вченими-економістами. Проте, недостатньо вивченими залишаються етапи становлення та перспективи розвитку економічного аналізу в Україні.

Метою статті є виділення періодів становлення економічного аналізу в Україні та з'ясування основних проблем і перспектив його подальшого розвитку.

Під час дослідження з'ясовано, що на сьогодні в цілому на підприємствах України економічна робота, а відповідно, і її складова - економічний аналіз потребують значного покращення. Щоб відповідати сучасним вимогам, методика економічного аналізу повинна бути наближеною до потреб підприємства, відповідати повсякденним запитам управління та бути надійним економічним інструментом управління підприємством.

Ключові слова: економічний аналіз, економічна робота, управління підприємством, економічна наука.

Аннотация.

Заика С.А., Грищенко В.А. Становление и перспективы развития экономического анализа в Украине.

Теория, методология, методика, способы и приемы экономического анализа складывались постепенно, проходя, как и в других науках, сложные, порой противоречивые, этапы истории. Сначала анализ возник в простейших формах, а позднее как система специальных знаний для исследования причинно-следственных изменений экономических явлений и процессов.

Вопросы экономического анализа и сегодня достаточно актуальными и исследуются многими учеными-экономистами. Однако, недостаточно изученными остаются этапы становления и перспективы развития экономического анализа в Украине.

Целью статьи является выделение периодов становления экономического анализа в Украине и выяснения основных проблем и перспектив его дальнейшего развития.

В ходе исследования установлено, что на сегодня в целом на предприятиях Украины экономическая работа, а, соответственно, и ее составляющая - экономический анализ потребует значительного улучшения. Чтобы соответствовать современным требованиям, методика экономического анализа должна быть приближенной к потребностям предприятия, отвечать повседневным запросам управления и быть надежным экономическим инструментом управления предприятием.

Ключевые слова: *экономический анализ, экономическая работа, управление предприятием, экономическая наука.*

Abstract.

Zaika S.O., Grishchenko V.A. Formation and prospects of development of economic analysis in Ukraine.

Theory, methodology, technique, methods and techniques of economic analysis evolved gradually passing, as in other sciences, complex, sometimes controversial history stages. First analysis appeared in the simplest forms, and later as the system expertise to study the cause and effect of changes in economic phenomena and processes.

The issue of economic analysis today is quite relevant and studied by many scientists and economists. However, remain poorly understood stages of formation and prospects of economic analysis in Ukraine.

The article aims to highlight during the formation of economic analysis in Ukraine and determine the main problems and prospects of its further development.

During the study found that in general today in the Ukraine economic work, and accordingly, its component - economic analysis require significant improvement. To meet modern requirements, methods of economic analysis to be close to the needs of the plant meet the everyday needs of management and be a reliable tool for economic management.

Keywords: *economic analysis, economic operation, management, economics.*